ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 27.01.2023 | Герберт Вульф

Вихід з тіні

Від критичного ставлення до Китаю й гарних стосунків із Заходом та Росією Делі тільки виграє. 2023-й може стати роком Індії.

Останніми роками у світі значно зріс вплив Індії. Тепер уряд цієї країни має великі амбіції й прагне стати гравцем глобального світу. Причиною більшої вагомості країни є феноменальне економічне зростання, що, з певними коливаннями, від кінця 2000-х років становить щорічно в середньому понад 7 відсотків. Завдяки зростанню у 8,7 відсотка в 2021 році, Індія стала п'ятою найбільшою економічно потужною країною у світі після США, Китаю, Японії та Німеччини. Амбітні цілі індійського уряду – виступати серед великих гравців, або навіть задавати тон – не є новими. Політична еліта завжди вважала, що Індія посідає одне з перших місць у світових справах. Але в минулому країна занадто часто залишалася втягнутою в регіональні конфлікти Південної Азії.

2023 року Індія перебрала на себе головування у «Великій двадцятці» і таким чином отримала можливість формувати порядок денний організації. У Делі це розглядають як історичну можливість і, ймовірно, певну компенсацію за те, що впродовж десятиліть країна була позбавлена постійного місця в Раді Безпеки ООН. Маючи населення понад 1,4 млрд чоловік, вже цього року Індія обігнала Китай як найбільш густонаселену країну світу. До того ж Делі давно виступає за реформування міжнародних інституцій (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та Рада Безпеки ООН), оскільки вони відображають розподіл влади після Другої світової війни, а не сучасну ситуацію у світі. Під час свого головування у «Великій двадцятці» уряд Індії прагне передусім зробити так, аби почутими були «непочуті голоси» Глобального Півдня.

Субраманьям Джайшанкар, міністр закордонних справ Індії, в своєму інтерв'ю New York Times самовпевнено дав зрозуміти, що в світовому порядку занадто домінує вплив Заходу. Європейці, на його думку, надають перевагу власним справам, не помічаючи при цьому глобальних проблем. Західні антиросійські санкції, наприклад, призвели до зростання цін на енергоносії, продукти харчування й

добрива, і спричинили гострі економічні проблеми в бідніших країнах. Індійський уряд чинить опір формуванню блоків, які ми знаємо ще з часів холодної війни і які зараз виникають в іншій формі в умовах конкуренції та конфлікту між США та Китаєм.

Індія відмовляється стати на бік Заходу. Власне, уряд у Делі надає перевагу численним альянсам, і ця концепція ідеально вписується в індійську традицію позаблоковості. Країна не хоче повністю переходити до табору США, наприклад, встановлювати обмеження для Китаю в Азії (або в усьому світі). Попри те, що разом із США, Австралією та Японією Індія є учасницею «Чотиристороннього діалогу з питань безпеки» (QUAD), вона не піддалася американському та європейському тиску під час голосування щодо засудження російської агресивної війни, проте утрималася під час голосування в Організації Об'єднаних Націй. Президент Росії Володимир Путін підтримує хороші контакти з індійським урядом, намагаючись показати, що Москва не настільки ізольована, як це часто проголошує Захід. Водночас у вересні 2022 року на зустрічі Шанхайської організації співробітництва (ШОС) прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді недвозначно заявив російському президенту: «Сьогоднішня епоха – не епоха війни».

Індія підтримує добрі економічні відносини з Росією роблячи це відкрито й без докорів сумління

Індія підтримує добрі економічні відносини з Росією, роблячи це відкрито й без докорів сумління. Країна десятиліттями імпортувала військові технології з Росії і продовжує залежати від співпраці з Москвою. Під час війни в Україні Індія збільшила імпорт нафти з Росії – за зниженими цінами. На закиди Заходу щодо подібних «політичних гойдалок» Індії індійський міністр закордонних справ відповідає, посилаючись на європейське лицемірство: «Коли країни з доходом на душу населення в $60 тис. прагнуть дбати про власні інтереси в енергопостачанні, це цілком законно. Проте не варто очікувати, що країна, в якій дохід на душу населення становить $2 тис., буде стримуватися, коли йтиметься про її інтереси».

Концепція множинних альянсів – підтримання добрих стосунків із Вашингтоном і Брюсселем, а також із Москвою – дозволяє Делі виступати в ролі посередника. Російський уряд досі відкидає будь-які дипломатичні спроби припинити війну або розпочати переговори. А

проте досвід врегулювання конфліктів вказує на те, що зусилля нейтральних посередників можуть виявитися вельми корисними. Для індійського уряду це також можливість конструктивно позиціонувати себе у світовій політиці.

Зрештою, Індія може отримати вигоду від нинішнього скептицизму стосовно політики Китаю. Пандемія зробила вирішальний внесок у зростання впливу Індії, позаяк у цей період стало цілком зрозуміло, наскільки потужною та багатосторонньою є економічна залежність від Китаю. Агресивна зовнішня політика Китаю, брак транспарентності в питанні поширення «корони», а також побоювання через загрозу розпаду ланцюжка постачання або технологічну залежність у ключових економічних сферах призвели до зміни поглядів. Зокрема, багато урядів розглядають диверсифікацію ланцюжків постачання як необхідну дію для зменшення залежності та підвищення стійкості власних суспільств.

Такі ускладнення відкривають перед Індією широкі можливості. Країна має значний потенціал добре освічених фахівців, які володіють англійською мовою. Цей ресурс, а також великий індійський ринок зі зростаючим середнім класом є привабливими для багатьох іноземних інвесторів. Нинішня економічна сила та політична рішучість можуть зробити 2023-й рік роком Індії.

Пекінський проект «Новий Шовковий шлях» іще більше підживлює ситуацію

Існують також і перешкоди. Індія має не лише технологічно розвинені сектори. Вона залишається бідною країною. Індійська економіка має зростати більш ніж на 7 відсотків, щоб забезпечити достатню кількість робочих місць для 10-12 млн молодих людей, які щороку виходять на ринок праці, і цим самим зменшити рівень бідності. Країна потребує фази економічного зростання тривалістю в кілька десятиліть, як це було в минулому в Китаї. Однак легко передбачити, що це означає для зміни клімату.

Уряд Моді зміг активізувати зовнішньополітичні відносини із США, Японією, Австралією та європейськими країнами. Не завше позитивний імідж Індії в неспокійному регіоні також поліпшився. Проте роль і статус Індії в Південно-Східній Азії є складними, а відносини з меншими сусідами не позбавлені напруженості, хоча б через розмір самої Індії.

Кризова ситуація в регіоні відображається в тривалому конфлікті Індії та Пакистану й складних відносинах із Китаєм. Територіальні суперечки, що донині не вирішені, неодноразово ставали причиною інцидентів на кордоні. Делі непокоять як невирішені прикордонні суперечки, так і прихильні відносини Китаю з Пакистаном. Китай та Індія інвестують значні кошти у збройні сили, проте перша країна – набагато більше, ніж друга. Пекінський проект «Новий Шовковий шлях» іще більше підживлює ситуацію. Крім того, присутність Китаю в Індійському океані викликає занепокоєння Делі з приводу безпеки. Водночас уряди Індії та Китаю співпрацюють у таких сферах, як БРІКС, ШОС та «Велика двадцятка».

Відносини між двома азійськими гігантами залишаються суперечливими. Попри проведення різноманітних зустрічей між Нарендрою Моді та Сі Цзіньпіном, суперництво між двома країнами посилилося. Тривалий час Індія вірила у стримуючий фактор – торгівлю. Але значне зростання двосторонньої торгівлі між Китаєм та Індією не змогло послабити напруження. Зараз індійський уряд ініціював політику декаплінгу (англ. *Decoupling*), декартелізації. Але декартелізація не дається просто через залежність Індії від імпорту. Глобальні амбіції двох найбільш густонаселених країн світу зробили їх запеклими конкурентами. Обидва уряди, незважаючи на невирішені соціальні та політичні проблеми, вважають себе азійськими центрами сили.

Індія зацікавлена у подоланні ідеологічних розбіжностей та співпраці з країнами-однодумцями для розробки дорожньої карти нового принципу багатосторонніх стосунків. У змаганні між демократією та автократією, особливо в Індо-Тихоокеанському суперництві між США та Китаєм, Делі може відіграти важливу роль. Зростаючий вплив Індії, поєднаний із упевненістю в собі, цілком може позитивно вплинути на світовий порядок, що формується.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Герберт Вульф
Дуйсбург

Професор, д-р Герберт Вульф – колишній директор Боннського міжнародного центру досліджень конфліктів (BICC). Зараз він є науковим співробітником BICC та Інституту розвитку та миру (INEF) в Університеті Ессена/Дуйсбурга.